

Leer verdwalen in de toekomst

Over verbeelding, de lange termijn en de moed om vandaag te kiezen

Verslag van het minisymposium Parlement & Wetenschap ‘[Toezien op toekomstbewuste besluitvorming](#)’, gehouden op woensdag 27 mei 2026 in de Max van der Stoelzaal van de Tweede Kamer.

Hoe maken we vandaag keuzes waar we morgen of over vijf generaties geen spijt van krijgen? Kunnen we ons voorbereiden op een toekomst die we niet kennen? En hoe ontsnapt de politiek aan de waan van de dag? Die vragen bespraken wetenschappers en Tweede Kamerleden tijdens het minisymposium ‘[Toezien op toekomstbewuste besluitvorming](#)’, onder leiding van moderator [Maarten Gehem](#), directeur van De Argumentenfabriek en oprichter van de [Langetermijndenktank](#).

Vooruitzien en doorschuiven

Voorzitter van de Tweede Kamer [Thom van Campen](#) (VVD) opende de bijeenkomst met de stelling dat regeren vooruitzien is. ‘Dat is een cliché, maar het is ook waar. In plaats daarvan regeert in Den Haag iets te vaak de waan van de dag. Mensen haken af als de overheid op de korte termijn gouden bergen belooft, maar de lange termijn uit het oog verliest. Het vertrouwen in de politiek bungelt daarom al een tijd op een historisch dieptepunt. De Algemene Rekenkamer en de Raad van State waarschuwen niet voor niets dat we de rekening te makkelijk doorschuiven naar de generaties na ons.’ Vertrouwen winnen we volgens Van Campen terug door consistent te zijn en te laten zien dat we aan de toekomst bouwen. Hij wees daarbij op de [V-100](#) op 1 juni, waarbij honderd jongeren de plannen van ministers beoordelen op wat die betekenen voor hún toekomst.

[Natasha Stroeker](#), hoofd van de [Dienst Analyse en Onderzoek](#) (DAO) van de Tweede Kamer, vertelde over het [samenwerkingsverband Parlement & Wetenschap](#). Daarin moeten beroepstwijfelaars en beroepsstellingnemers elkaar zien te vinden, zo sprak de toenmalige KNAW-president Robbert Dijkgraaf vijftien jaar geleden bij de oprichting ervan. Dat vraagt, zei hij toen, dat politici begrijpen hoe wetenschap omgaat met onzekerheden. Onderzoekers op hun beurt moeten zich realiseren dat politici onder druk staan om keuzes te maken op basis van soms beperkte of tegenstrijdige

informatie. De Tweede Kamer en zeven nationale wetenschapsorganisaties werken in Parlement & Wetenschap samen om wetenschappelijke kennis een prominentere plaats te geven in de parlementaire processen. Daarvoor dienen instrumenten als netwerkverkenningen, factsheets, ontbijtbijeenkomsten, wetenschapstoetsen en dit jaarlijkse minisymposium.

Onze verbeeldingspier oprekken

Keynotespreker [Loes Damhof](#), houder van de UNESCO-leerstoel Futures Literacy aan de [Hanzehogeschool Groningen](#), rekende meteen af met het idee van toekomstbestendig beleid. 'Dat bestaat niet, omdat de toekomst niet bestaat. De toekomst bestaat alleen in onze verbeelding.' Liever spreekt zij van 'toekomstbehendig': niet bestand zijn tégen de toekomst, maar er soepel mee om kunnen gaan.

Loes Damhof liet de zaal een gedachte-experiment doen: stel dat je vijftig jaar later wakker wordt in een onbekende wereld en je mag één vraag stellen? Uit het publiek klonk: 'Zijn we gelukkig?', 'Is de zeespiegel gestegen?', 'Leven we in vrede?', 'Zijn er nog mensen?'. Elke toekomstvraag is een reflectie van het nu, concludeerde Loes Damhof. 'De vragen zeggen vooral iets over onze zorgen van vandaag'.

Als we nadenken over de toekomst, wordt er vaak een plan gemaakt met een pad dat we moeten volgen om daar uit te komen. 'Maar het is een gevaarlijke illusie dat je dat ene toekomstbeeld kunt bereiken. Het is belangrijk om met disruptieve veranderingen te kunnen omgaan, die we nu nog niet voorzien.' Loes Damhof pleitte voor het verkennen van vreemde, onwaarschijnlijke scenario's. 'We lijden aan een imagination deficit. Het oprekken van onze verbeeldingspier is geen tijdverspilling, maar helpt om andere paden te zien.'

De schaduw die vooruit valt

'Ik ben schatplichtig aan mijn grootmoeder, die zelf geen middelbaar en vervolgonderwijs kon krijgen, maar die maakte dat haar kinderen en kleinkinderen dat wel konden. Zo wil ik mijn stem gebruiken voor de mensen die na ons komen, wier stem nog niet wordt gehoord.' Dat stelde [Tessa Roseboom](#), hoogleraar Vroege ontwikkeling en gezondheid aan de Universiteit van Amsterdam. Als Future Generations Commissioner van Amsterdam UMC bevraagt zij de gevolgen van besluiten van de organisatie voor de lange termijn: 'de impact op komende generaties, waarvan we de stem nog niet kunnen horen'.

'De eicel waaruit we zijn ontstaan, bestond al toen onze moeder zelf nog in de buik van haar moeder zat.' Tessa Roseboom onderzocht de effecten van prenatale ondervoeding tijdens de Hongerwinter, en vond dat die via epigenetische mechanismen werden doorgegeven aan volgende generaties. Dat betekent een grotere kans op chronische ziektes, depressie, hart- en vaatziekten, verschillende vormen van kanker, antisociale

persoonlijkheidsstoornissen, problemen met relaties en op de arbeidsmarkt. 'De omgeving tijdens de vroege ontwikkeling heeft effecten die lang doorwerken.'

Een studie in Nieuw-Zeeland liet zien dat zo'n tachtig procent van de maatschappelijke kosten terug te voeren is op twintig procent van de bevolking die in het vroege leven een valse start maakte. Kinderen die de eerste duizend dagen van hun leven doorbrachten toen de Britse overheid suiker rantsoeneerde, hebben later **veertig procent minder kans** op hart- en vaatziekten, hoge bloeddruk en diabetes. 'Beleidsmakers kunnen dus een enorme impact hebben op de gezondheid van volgende generaties.' Haar pleidooi: weeg bij elke beslissing de impact op de gezondheid van huidige én toekomstige generaties. Ze noemde de **Generatietoets** daarvoor een mooi instrument, maar die toets zou breder moeten kijken naar effecten op gezondheid in plaats van alleen op de gezondheidszorg. 'Laten we maken dat het niet meer uitmaakt waar je wiegje staat voor je kansen later in het leven.'

Marijke Synhaeve (D66), die zich jarenlang met jeugd en jeugdzorg bezighield, beaamde dat er veel te winnen valt met collectief sturen. Zeker waar het om jonge kinderen gaat, is dit niet alleen een individuele verantwoordelijkheid. Zij noemde als voorbeeld een suikertaks of een verbod op kindermarketing. Marijke Synhaeve doet zelf promotieonderzoek naar de verbinding tussen wetenschap en beleid. 'Wetenschappers moeten meer naar beleidsmakers toekomen. Allerlei lobbyisten geven mij input voor debatten, maar bijna nooit delen wetenschappers hun inzichten in de aanloop naar een debat. Er is veel kennis die niet wordt gebruikt.' Ze daagde onderzoekers uit om niet alleen terug te kijken naar wat heeft gewerkt, maar om ook te durven zeggen wat in de toekomst kan helpen, 'want daar gaan onze debatten over'.

Onomkeerbare keuzes

Peter Pelzer, hoogleraar ruimtelijke planning en strategie aan de TU Delft, legt uit dat het in zijn vak gaat om *onomkeerbare* ingrepen in ruimte. Als we een woonwijk in een polder bouwen of een zeesluis aanleggen, kunnen we dat niet terugdraaien. 'Veel van zulke onomkeerbare keuzes staan ons nog te wachten en dat zijn politieke keuzes'. De keuze om een **woonwijk te vestigen in polder Rijnenburg** bij Utrecht, waar zo'n vijftigduizend mensen moeten gaan wonen, sluit andere opties uit, zoals een energielandschap dat met windturbines Utrecht van energie kan voorzien. Vanuit het perspectief van netcongestie een goed idee, maar die optie wordt dan uitgesloten. 'Denk dus goed na over onomkeerbare ruimtelijke keuzes. Neem afstand van de versnellingskoorts rond de woningbouw, want sneller is niet altijd beter en de wooncrisis wordt niet alleen met bouwen opgelost.'

Peter Pelzer pleit voor een informele onomkeerbaarheidstoets, waarbij bekeken wordt hoe lang een ingreep na-ijlt, en wat daarvan het effect is. Hij

wil ook meer *omkeerbaarheid* in besluiten, met de durf om functies tijdelijk te bestemmen. 'Denk niet alleen in *wat komt waar*, maar in *wat komt waar wanneer*, met adaptatiepaden en een waterkalender, die aangeeft hoe lang we nog zoetwater kunnen garanderen. Ook zou ruimtelijke ordening meer onderdeel moeten worden van het maatschappelijk debat, het is immers een verdelingsvraagstuk. Als handig hulpmiddel noemt hij de [participatieve waarde-evaluatie](#) van zijn Delftse collega's, die mensen 'op de stoel van de minister' zet. Dat leidt tot een verrassend genuanceerd beeld.

[Ani Zalinyan](#) (GroenLinks-PvdA), oud-wethouder Ruimtelijke Ordening, steunde Pelzers pleidooi voor flexibiliteit. 'Bouw voor verschillende generaties in plaats van steeds afbreken en opnieuw beginnen. Dat is een kwestie van politieke keuzes, risico's eerlijk verdelen en het eerlijke verhaal vertellen over wat wel en niet kan.'

Ze herkende het kortetermijndenken van de politiek. 'Je leeft van verkiezing naar verkiezing. Maar die korte termijn zit ook in systemen ingebakken. Bij de grondexploitatie wordt bijvoorbeeld alleen naar de kosten en opbrengsten op korte termijn gekeken, niet naar de verdere toekomst.'

Een omgekeerde bevolkingspiramide

[Helga de Valk](#), directeur van het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI) en hoogleraar migratie en de levensloop aan de Rijksuniversiteit Groningen, liet zien wat demografie leert over de relaties tussen generaties. De naoorlogse babyboom leverde in korte tijd 2,4 miljoen geboortes op, meer dan ooit eerder of later. 'Daarmee was de huidige *ouderenboom* al te voorzien. Maar toch is daar weinig over nagedacht'. De vergrijzing wordt maar voor een deel veroorzaakt doordat mensen langer leven. Veel sterker telt de forse daling van het kindertal sinds de jaren zeventig. Vorig jaar telde Nederland voor het eerst meer 65-plussers dan 20-minners. 'Dat is een fundamenteel andere samenleving. De verzorgingsstaat is gebouwd op veel jongeren en weinig ouderen. Inmiddels is het omgekeerd.' Dat vraagt solidariteit tussen generaties, ook electoraal, betoogde ze. 'De groeiende groep ouderen moet de noodzaak inzien om voor de jeugd te kiezen, terwijl jongeren moeten willen bijdragen aan de verzorgingsstaat waarvan ouderen afhankelijk zijn. 'Wees zuinig op mensen' is volgens De Valk een duidelijke boodschap uit het [rapport van de Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050](#), waarvan zij vicevoorzitter was. 'Waar niet in mensen wordt geïnvesteerd en de ongelijkheid toeneemt, zoals in de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk, daalt de levensverwachting in sommige groepen. We worden niet vanzelf ouder en gezonder. De Staatscommissie laat in haar rapport zien welke keuzes we daarvoor moeten maken.'

De Valk noemde de onderwijsexpansie en de opbouw van de verzorgingsstaat als geslaagde voorbeelden van langetermijndenken. We kunnen ook leren van goede buitenlandse voorbeelden, aldus De Valk. Zuid-Europa en Duitsland zijn al verder vergrijsd, daar bestaan heel andere woonvormen. De vraag is ook of wij bereid zijn meer AI te omarmen in de zorg.

[Diederik Boomsma](#) (JA21) reageerde beschouwend. De kern van de politiek is voor hem het afwegen van belangen en waarden gericht op het algemeen belang, ook in de toekomst. Hij waarschuwde tegen een te makkelijk vooruitgangsgeloof: 'Alles is mogelijk in de toekomst, zowel een schitterende toekomst als verval en regressie.'

Meer informatie over het minisymposium is [hier](#) te vinden.

Verslag: Bram Vermeer